

Hamlet. Prince of Denmark. Informatie voor de leerkracht.

Hamlet is ongetwijfeld het beroemdste toneelstuk van alle tijden, maar is het ook Shakespeares beste tragedie?

- In de 19de eeuw was men unaniem van oordeel dat dit de beste tragedie van Shakespeare was en dat Hamlet het beste tragische personage was.
- Hamlet werd vergeleken met Werther van Goethe: een gevoelige, melancholische jongeman vol onvervulde aspiraties en existentiële problemen. Een figuur waarmee adolescente jongelingen zich konden identificeren, vooral diegenen die problemen hadden bij het uiten van hun gevoelens.
- In de eerste helft van de 20ste eeuw werd Hamlet gezien als een gekwelde neuroticus, die verlamd wordt door een moederbinding, in de terminologie van Freud: een oedipoescomplex . We komen daar nog op terug.

Dramatis Personae

CLAUDIUS, koning van Denemarken

GERTRUDE, koningin van Denemarken, moeder van Hamlet

HAMLET, zoon van de vorige koning en neef van de huidige koning

FORTINBRAS, Noorse prins

HORATIO, vriend van Hamlet

POLONIUS, Eerste Minister

LAERTES, zoon van Polonius

OPHELIA, dochter van Polonius

De geest van Hamlets vader

Eerste bedrijf

Wat is de beginsituatie? De Deense koning is vermoord door zijn broer Claudius, maar dat weet voorlopig nog niemand. Iedereen denkt dat hij overleden is door een slangenbeet. Claudius heeft Gertrude, de koningin, verleid. Door zijn huwelijk met Gertrude kan Claudius de troon bestijgen.

Hamlet, de zoon van de koning, keert terug van een studieverblijf naar het hof van Elsinore.

Eerste toneel: Schildwachten ontmoeten de geest.

Het eerste toneel, met de zwijgende verschijning van de geest voor de twee wachters en Horatio, doet vragen oprijzen, maar geeft er geen antwoord op.

Tweede toneel: De koning en de koningin in het paleis.

Ze geven de toestemming aan Laertes, broer van Ophelia, om terug te gaan naar de universiteit van Parijs. Eerste monoloog van Hamlet.

In het tweede toneel wordt de situatie duidelijk. We maken een soort raadsvergadering mee, blijkbaar de eerste na Claudius' huwelijk, en we vernemen een paar belangrijke zaken. Het is een kleurrijke, feestelijke vergadering. De bruiloftssfeer hangt nog in de lucht en het treft ons, dat één man er somber bij staat en helemaal in het zwart gekleed is: Hamlet. De toespraak van de nieuwe koning vertelt ons drie dingen: zijn broer, de oude koning Hamlet, is onlangs overleden. Hijzelf, Claudius is met de weduwe getrouwd en hij heeft de overleden koning opgevolgd. Wij denken alleen: Hamlets vader is overleden en zijn moeder is nogal vlug opnieuw getrouwd. Maar de tijdgenoot van Shakespeare zag in deze situatie twee flagrante anomalieën, afwijkingen van de normale gang van zaken.

Something is rotten in the state of Denmark

Welke anomalieën zag een tijdgenoot in de beginsituatie van het stuk?

1. Volgens de opvolgingswet van die tijd had Hamlet koning moeten worden. De zoon en niet de broer had recht op de troon. Zo was het in Engeland en, al speelt dit verhaal zich in Denemarken af, we hoeven er niet aan te twifelen dat we ons hier aan het Engelse hof bevinden. Claudius is dus een usurpator. Dit is voor Hamlet een eerste reden om ontstemd te zijn en Claudius een kwaad hart toe te dragen.
2. Nog erger is het feit, dat Claudius zijn moeder verleid heeft tot bloedschande, tot een incestueus huwelijk. Zowel de protestantse als de katholieke kerk beschouwde een huwelijk tussen zwager en schoonzuster als bloedschande.

Opdracht 1. Wat is de beginsituatie van het stuk? Welke anomalieën waren er volgens de tijdgenoten van Shakespeare in deze beginsituatie? Met anomalieën

bedoelen we onregelmatigheden, afwijkingen van de geldende regels of de wetten die van kracht zijn. ('Something is rotten in the state of Denmark.')

De raadgevers van de koning zijn medeplichtig aan deze feiten, want Claudius dankt hen voor hun medewerking en hij toont zich vooral tegenover zijn eerste minister Polonius bijzonder dankbaar. De omgeving van de koning heeft dit allemaal goedgekeurd. Ze hebben hem niet alleen de kroon helpen stelen, maar ze hebben ook zijn schandelijk huwelijk goedgekeurd. Ook Polonius is dus corrupt. *Er is iets rot in de Deense staat.*

De gespannen verhouding tussen Claudius en Hamlet wordt ons direct voelbaar gemaakt. Claudius vindt duidelijk dat die hinderlijke kerel met zijn zwarte kleren, die zich niet met de situatie blijkt te willen verzoenen een vervelende stoorzender is, aan wie hij zich ergert, een lastpost.

Maar van Hamlet vernemen we dat nog iets ergers hem kwelt. Zijn eerste monoloog geeft daarover meer uitleg: zijn wereld is in mekaar gestort. De oorzaak van het grenzeloze pessimisme dat uit deze monoloog spreekt, is het overhaaste huwelijk van zijn moeder. Zijn moeder, van wie hij evenveel hield als van zijn vader, is van haar voetstuk gevallen. Ze heeft zich voor de uiterst kwetsbare, gevoelige zoon laten zien zoals ze is, namelijk als een oppervlakkige vrouw die alleen uit is op sensueel genot. Door het gedrag van zijn moeder is ook zijn relatie met Ophelia, Polonius' dochter, verstoord. Hij kan in Ophelia niet meer een onbevangen, argeloos meisje zien. Hamlets wereld is in mekaar gestort. Alles heeft zijn waarde en zijn zin verloren.

Opdracht 2. Luister naar de eerste monoloog van Hamlet. Wat is het eigenlijk dat hem het meeste kwelt? Waarom is zijn wereld in mekaar gestort?

Derde toneel: Het vertrek van Laertes. Hij neemt afscheid van Polonius en Ophelia.

Vierde toneel: De geest verschijnt in aanwezigheid van Hamlet.

Vijfde toneel: De geest vertelt dat hij vermoord is door zijn broer Claudius en vraagt Hamlet om die moord te wreken.

De onthullingen van de geest

De Hamlet die de geest ontmoet is een ontredderd man. En aan die man onthult de geest een nieuwe waarheid, die veel verschrikkelijker is dan de eerste:

- Zijn moeder heeft zich niet alleen aan bloedschande schuldig gemaakt, maar ook aan overspel.
- Claudius heeft zijn vader vermoord.

Het verplettert hem, het smakt hem letterlijk tegen de grond. Maar wat is het effect van deze onthullingen op zijn gedrag? Hamlet krijgt de opdracht van de geest om zijn vader te wreken, maar zal hij zich op de wraak storten? Nee, hij is daartoe niet in staat, niet omdat het hem ontbreekt aan moed of kracht, maar omdat hij terechtkomt in een toestand van bodemloze melancholie, die hem belet om te handelen. De taak die hem door de geest wordt opgelegd, brengt hem in een toestand die het uitvoeren onmogelijk maakt. Iemand die aan een obsessionele melancholie lijdt, is verlamd. En het is kenmerkend voor deze toestand dat hoe langer het handelen wordt uitgesteld, hoe moeilijker het wordt om te handelen.

De geest zegt niet hoe Hamlet de taak ten uitvoer moet brengen, maar de tijdgenoten van Shakespeare zullen begrepen hebben, dat bloedwraak het wettig toegestane middel om zich te wreken. Hamlet zou Claudius van kant moeten maken. Maar een man in koelen bloede doden is geen eenvoudige opdracht. En zijn taak wordt nog verzaamd door de volgende twee omstandigheden:

1. De geest heeft hem gevraagd om zijn moeder te sparen. Maar hoe kan Hamlet Claudius van kant maken zonder zijn moeder mede schuldig te verklaren? Zij zal automatisch verdacht worden van medeplichtigheid aan de moord.
2. Hij twijfelt eraan of de schim die hij gezien heeft wel de geest van zijn vader is. Het kon ook een duivel zijn, die de gestalte van zijn vader had aangenomen.

Opdracht 3. Welke onthullingen doet de geest die voor Hamlet verschijnt? Wat is het effect van deze onthullingen op zijn gedrag? Welke taak wordt hem door de geest opgelegd? Waardoor is hij niet in staat om die taak uit te voeren? Wat is hij daarom van plan om te doen?

De verschijning van de geest moet op het publiek van Shakespeare een enorm effect gehad hebben. Er bestonden ook verschillende verklaringen voor het

optreden van geestverschijningen en dat waren in die tijd actuele discussieonderwerpen:

- De oudste theorie was de katholieke. Volgens de katholieken kon een geest de ziel zijn van een dode, die in het vagevuur vertoefde en op bepaalde tijdstippen het vagevuur mocht verlaten om bijzondere redenen.
- De protestanten geloofden niet in het vagevuur. Voor hen bestond er alleen een hel en een hemel en volgens hun overtuiging kon de ziel uit geen van de beide plaatsen naar de aarde terugkeren. Daarom dachten ze dat een geest alleen een duivel kon zijn, die de gestalte van een overledene had aangenomen om de mensen te verleiden en in het verderf te storten.

We vinden die verschillende zienswijzen ook terug in het eerste toneel. Horatio aarzelt tussen de katholieke en de protestantse opvatting. En Hamlet? Zolang de geest tegen hem spreekt, is hij ervan overtuigd dat het zijn vader is. Later zal de twijfel opduiken. De waarschuwing van de geest ('Hamlet, vergeet mij niet') is dus niet overbodig.

Hij voelt, dat zijn geestelijke ontredde hem aan de rand van de waanzin brengt. Hij besluit te doen alsof hij half waanzinnig is. Zijn geveinsde waanzin zal als masker dienen om zijn verscheurdheid en ontredde te verbergen.

Opdracht 4. Als Hamlet de opdracht van de geest aanvaard heeft, deelt hij aan Horatio en de beide wachters mee, dat hij zal doen alsof hij gek geworden is. Wat is zijn bedoeling daarmee?

Tweede bedrijf

Hamlet heeft beloofd aan zijn vader om hem te wreken, maar zijn melancholisch karakter belet hem tot de daad over te gaan. Hamlet doet alsof hij waanzinnig is.

Eerste toneel: Hamlets omgeving wijt zijn waanzin aan het feit dat Ophelia zijn liefdesaanzoek heeft verworpen.

Tweede toneel: Hij besluit om het geweten van Claudius te onderzoeken door een reizende acteursgroep een stuk te laten opvoeren, waarin episodes voorkomen die overeenkomen met de moord. Maar hij beseft dat hij de list met het

toneelstuk ook als voorwendsel gebruikt om de wraak uit te stellen en tegelijk voor zichzelf toch de schijn te wekken dat hij iets doet. Hij verwijt zichzelf zijn apathie tijdens de tweede monoloog met de woorden: 'Am I a coward?'

Derde bedrijf

Eerste toneel: Hamlet houdt zijn beroemde 'To be or not to be'-monoloog. Hij ontmoet Ophelia, die hij met veel verbaal geweld verstoot. Zijn geveinsde waanzin leidt tot een vlaag van razernij.

To be or not to be

'De vraag is: is het beter om te leven dan wel dood te zijn? Is het nobeler om geduldig alle onheil te ondergaan die het lot je toewerpt of valt het te verkiezen om de strijd tegen alle zorgen te beëindigen door gewoon jezelf te doden?'

De hele monoloog is een indringende beschouwing over de aard en de voordelen van de dood. Hamlets vraag blijft uiteindelijk onbeantwoord. Hij kan alleen vaststellen dat de 'lange slaap' van de dood de mensen afschrikt en dat de meesten zullen kiezen voor de zekerheid van een ellendig bestaan.

We ondergaan nog liever de pijn van het leven dan dat we het onbekende tegemoet gaan. Die onzekerheid maakt lafaards van ons allemaal. De kordaatheid waarmee Hamlet zijn monoloog begon, is nu door al die gedachten verziekt en hij blijft passief onder zijn ondraaglijk lijden.

Opdracht 5. Lees of beluister de beroemde monoloog 'To be or not to be', een indringende beschouwing over de aard en de voordelen van de dood. Is het beter om te leven dan wel dood te zijn? Die vraag wordt door Hamlet niet beantwoord. Waarom kan hij die vraag niet beantwoorden?

Hamlet en Ophelia

Hamlets verhouding tot Ophelia is een van de problemen van het stuk. Wat weten we over hun verhouding? Hamlet heeft haar zijn liefde betoond, maar Ophelia wijst hem af op bevel van haar vader Polonius. Ze ontmoeten mekaar drie keer in het stuk.

Eerste ontmoeting (tweede bedrijf): De eerste ontmoeting maken we niet mee, die wordt ons door Ophelia verteld. De ontmoeting heeft plaats na de verschijning van de geest en na Ophelia's afwijzing. Hamlet valt onverwacht Ophelia's kamer binnen, slordig gekleed en lijkbleek, totaal ontredderd. Wat komt hij in die toestand op Ophelia's kamer doen? Waarschijnlijk komt hij bij haar, om te zien of zij hem kan steunen. Maar het onervaren meisje Ophelia begrijpt hem niet en zij kan hem niet helpen. Ontgoocheld gaat hij weg.

Tweede ontmoeting (derde bedrijf). Dit is de zogenaamde 'nunnery scene', waarin Hamlet Ophelia op barbaarse wijze behandelt. Hoe kunnen we zijn gedrag verklaren? Ophelia heeft zijn liefde afgewezen. Ze blijkt ook te zwak te zijn om hem steun te kunnen geven. Hamlet weet niet, dat ze hem op bevel van haar vader heeft afgewezen. En nu laat Polonius zijn dochter als het ware op hem los, om na te gaan of het klopt dat de verliefdheid hem gek maakt. Intussen verstoppen Polonius en de koning zich achter de coulissen. Misschien heeft Hamlet toen hij opkwam op het toneel nog net gehoord dat Polonius tegen de koning zei: 'Ik laat mijn dochter op hem los en wij verstoppen ons achter het wandtapijt...' In die tijd geloofde men dat een waanzinnige geen erotische gevoelens kon hebben. Om uit te maken of een man al dan niet gek was, stuurde men een meisje op hem af om hem te verleiden. De uitdrukking: 'Ik laat mijn dochter op hem los' wijst ook in die richting. Hamlet heeft dat door en reageert daardoor heel brutaal. Hij beseft nu dat Ophelia onbetrouwbaar is. Na de ontrouw van zijn moeder, blijkt ook Ophelia onbetrouwbaar te zijn. Ook zij is naar de vijand overgelopen, ook zij laat zich gebruiken als een lichtekooi. 'Ga naar een klooster!' bijt hij haar toe. Dat is dubbelzinnig, want klooster was in de volkstaal een spotnaam voor een bordeel!

Hij stelt haar eerlijkheid nog één keer op de proef door te vragen: 'Waar is je vader?' Ze antwoordt met een leugen. Op die manier mist ze de laatste kans om Hamlet voor zich te winnen. Weer barst hij los en hij overlaadt haar met verwijten. Hij vergeet a.h.w. dat zij Ophelia is. Hij ziet zijn eigen moeder in haar: de kokette, sensuele, schijnbaar onschuldige matrone. Voor Hamlet zijn Ophelia en zijn moeder hetzelfde: het beeld van alles wat hij in een vrouw verafschuwt.

Derde en laatste ontmoeting (in de scene met het toneelspel): voor de aanwezigheid van heel het hof spreekt hij haar toe alsof zij een lichtekooi is. Ze kan er nauwelijks op antwoorden.

In het vierde bedrijf blijkt dat Ophelia waanzinnig is geworden door de dood van haar vader en het vertrek van Hamlet. Ze komt op onder het zingen van flarden van liefdesliedjes.

Later verdrinkt ze onder mysterieuze omstandigheden in een ondiepe beek.

Opdracht 6. Hamlets verhouding tot Ophelia is een van de problemen van het stuk. Wat weten we over hun verhouding? Bespreek hun drie ontmoetingen. De eerste ontmoeting maken we niet mee, die wordt ons door Ophelia verteld. Hoe ervaart zij die ontmoeting? De tweede ontmoeting is de zogenaamde ‘nunnery scene’, waarin Hamlet Ophelia op barbaarse wijze behandelt. Hoe kunnen we zijn gedrag verklaren? De derde en laatste ontmoeting vindt plaats in de scène met het toneelspel *De moord van Gonzago*. Hoe spreekt hij haar daar aan?

Tweede toneel: Het toneelspel *De moord van Gonzago* wordt opgevoerd. Deze test geeft zekerheid aan Hamlet, maar hij blijft aarzelen. De zekerheid, dat Claudius een moordenaar is, drijft hem nog niet tot handelen. Zijn geest is nog altijd geobsedeerd door de schuld van zijn moeder.

Derde toneel: In een lange monoloog onthult Claudius zijn misdaad. Hamlet ziet de geknielde Claudius, maar besluit hem niet te doden, omdat hij denkt dat Claudius dan rechtstreeks naar de hemel zou gaan.

Vierde toneel: Hamlet gaat naar de kamer van zijn moeder. Dit is, sinds de aanvang van het stuk, de eerste keer dat hij met zijn moeder alleen is. Alles wat hij nog niet tegenover haar heeft kunnen zeggen, barst nu los in een aanval van meedogenloos cynisme. Het is een vreselijke ontmoeting. Vanaf het eerste ogenblik beseft de koningin, dat de man die haar toesnauwt eigenlijk haar zoon niet meer is, maar een dreigende onbekende. Ze wil hem wegsturen, maar hij grijpt haar zo ruw bij de arm, dat ze bang is dat hij haar wil vermoorden. Ze schreeuwt om hulp. Polonius achter het gordijn gilt mee. Hamlet denkt dat hij bespioneerd wordt door de koning achter het gordijn en doodt de bespieder. Een tegenvaller, want het blijkt Polonius te zijn. Hij uit zijn ergernis in de wrede woorden: ‘Ellendige, eigenwijze nar, vaarwel!’ Intussen heeft Hamlet zich het woord ‘koningsmoord’ laten ontvallen, maar hij gaat er niet verder op in. En dan, op het ogenblik dat hij op het punt staat aan zijn moeder de moord te onthullen, verschijnt de geest.

Dat de geest van zijn vader juist nu verschijnt, is niet toevallig. Want Hamlet is nu aan het doen wat de geest hem verboden heeft: zijn moeder aanvallen. En hij

heeft tot nog toe nagelaten te doen wat hij moest doen: Claudius doden. De geest komt hem herinneren aan het gebod dat hij gegeven heeft én aan het verbod dat hij gegeven heeft.

Sommigen denken dat de geest een hallucinatie is van Hamlet, ook al omdat de koningin de geest niet ziet. Maar daar is een eenvoudige verklaring voor. De koningin kan de geest van haar overleden man niet zien, omdat de zonde die ze gepleegd heeft haar onwaardig maakt om hem nog te zien. Het gebaar van de geest betekent, dat hij zijn vrouw zou willen toespreken, maar dat kan niet. De geest kan pas spreken als hij wordt aangesproken en daarom kan hij de koningin niet toespreken. Als hij merkt dat ze hem niet ziet, verdwijnt hij. Maar ik laat jullie er zelf over oordelen: is de geest in deze scène echt of niet?

Opdracht 7. De ontmoeting van Hamlet met zijn moeder in haar kamer is een vreselijke scène. Hoe komt het dat Hamlet daarbij Polonius doodsteekt? En dan verschijnt de geest van zijn vader. Waarom verschijnt die precies op dat ogenblik en wat komt die geest daar eigenlijk doen?

Vierde bedrijf

Toneel 1-4: De koningin vertelt aan Claudius dat Polonius dood is. Claudius wil Hamlet laten doden en hij belast hem met een zending naar Engeland.

Toneel 5-6: De dood van haar vader en de afwijzing door Hamlet hebben Ophelia van haar verstand beroofd. Ze komt op onder het zingen van fragmenten van liefdesliedjes.

Laertes stormt het toneel op en eist dat de dood van zijn vader gewroken wordt.

Toneel 7: Claudius maant Laertes tot kalmte en belooft hem dat hij wraak zal kunnen nemen: Hamlet zal worden uitgedaagd voor een duel met Laertes. De degen van Laertes zal een vergiftigde punt hebben. En als dat niet werkt, dan zal Claudius Hamlet een giftbeker aanbieden.

Hamlet ontsnapt aan de dood en keert terug naar Denemarken.

Intussen is Ophelia door verdrinking omgekomen.

Vijfde bedrijf

Eerste toneel: op een kerkhof zijn een grafdelver en zijn maat een graf van Ophelia aan het delven. Hamlet en Horatio verschijnen. De begrafenisstoet komt aan. Er

ontstaat ruzie tussen Laertes en Hamlet. Hamlet schreeuwt hij zijn liefde voor Ophelia uit.

Hamlet komt terug van zijn bewogen reis. Het begin van de kerkhofscène bepaalt de sfeer van het laatste bedrijf. Het is een sfeer van vergankelijkheid en aanvaarding. Hamlet is verzoend met de mensheid en met de dood. Hij is genezen, gezuiverd van zijn cynisme, zijn bitterheid en zijn obsessies. Nog één keer maken we een woedeaanval mee, als hij, geschokt door de dood van Ophelia, door Laertes wordt uitgedaagd.

Uit het gesprek met Horatio blijkt dat Hamlet tot rust gekomen is. Zijn angst voor de dood is omgeslagen in vertrouwen en rust. Zijn leuze is nu: 'Bereid zijn is alles.' Hij heeft zich van alles losgemaakt, van het leven en van wat er daarna komt. Niets heeft nog belang: het leven niet, de dood niet en zijn wraak ook niet. Bereid zijn is alles, de rest is ijdelheid.

Opdracht 8. Het vijfde bedrijf begint met een scène op een kerkhof. Hamlet is pas terug is van zijn zending naar Engeland. In welke toestand bevindt hij zich nu?

Tweede toneel: Hamlet vertelt Horatio hoe hij de brief van de koning, waarin hij de Engelsen vroeg Hamlet te doden, heeft onderschept.

In het tweegevecht met Hamlet gebruikt Laertes het vergiftigde zwaard. Koningin Gertude drinkt de giftbeker die door Claudius voor Hamlet was klaargemaakt en Laertes verwondt Hamlet. In de verwarring worden de wapens verwisseld en Hamlet verwondt Laertes. Stervend doodt Hamlet zijn oom met het vergiftigde zwaard.

Fortimbras, de prins van Noorwegen, treedt op het toneel om het koningschap op te eisen.

In het laatste toneel komen alle nobele eigenschappen van Hamlet opnieuw naar voren. Hij verzoent zich met Laertes. Hij is hartelijk in het gesprek met zijn moeder en hoffelijk tegenover zijn oom. Pas als hij het verraad ontdekt, ontwaakt in hem de oude kracht en volbrengt hij zijn taak met grote doortastendheid. Claudius is dood. Hamlet is nu eventjes koning, gedurende enkele ogenblikken, maar lang genoeg voor ons om te beseffen, wat en waardige vorst hij zou zijn geweest. Op dat ogenblik zien we Hamlet in zijn volle grootheid. Hij heeft zich verzoend met deze wereld en hij aanvaardt de dood, het land van de eeuwige stilte. 'The rest is silence.'

Opdracht 9. Je zou kunnen zeggen dat in de laatste scène alle positieve eigenschappen van Hamlet opnieuw naar voren komen. Hoe gedraagt hij zich nu tegenover Laërtes, tegenover zijn moeder en tegenover zijn oom?

Hamlet als renaissancemens

Volgens sommigen is Hamlet het prototype van de renaissancemens. Ze verwijzen daarbij naar de volgende aspecten:

- De zekerheden van de middeleeuwen zijn weggevallen. De renaissancemens aanvaardt geen dogma's meer, geen overgeleverde waarheden of gemeenplaatsen.
- Hij erkent maar één gezag: dat van zijn eigen observatie en van zijn eigen redeneren.
- Hij heeft een afschuw van moreel verderf, onoprechtheid en schijn.
- Hij schrijft in een brief aan zijn geliefde Ophelia: 'Doubt thou the stars are fire, doubt that the sun doth move, doubt truth to be a liar, but never doubt I love'. Vertaling: 'Twijfel eraan of de zon beweegt'. Dat zinnetje zou erop wijzen dat het Ptolemaïsche wereldbeeld (de aarde in het midden van het heelal, het geocentrisme) in vraag gesteld is door Copernicus en Galilei. De zon beweegt niet meer, zij staat stil in het centrum van het heelal (het heliocentrisme).
- Let wel, het is niet omdat het wereldbeeld met de aarde in het midden heeft afgedaan, dat Hamlet zijn lief afdankt. Hamlet ligt met zichzelf overhoop, omdat hij aan de liefde van twee vrouwen twijfelt: die van Ophelia en die van zijn moeder. Bovendien is de liefhebbende vaderfiguur vermoord.

Opdracht 10. Volgens sommigen is Hamlet het prototype van de renaissancemens. Naar welke aspecten wordt daarbij verwezen?

Hamlet als melancholicus

Melancholie of weemoed is een gemoedstoestand die neigt naar depressie en zich kenmerkt door een verdrietige kijk op het verleden of een onvervuld verlangen (zwartgalligheid).

Interpretaties

Waarom aarzelt Hamlet om zijn oom Claudius te doden? Twee mogelijke verklaringen.

- Hamlet gaat over de strijd tussen het katholicisme en het protestantisme. Het verwijst naar de Elisabethaanse discussie over het vagevuur. Laertes studeert in het katholieke Parijs en Hamlet in het gereformeerde Wittenberg. Als lutheraan gelooft Hamlet niet in het vagevuur. Maar de geest van Hamlets vader vraagt dat zijn ziel gered zou worden uit het vagevuur. Daardoor twijfelt hij aan de echtheid van de geest.
- Hamlet lijdt aan een oedipuscomplex. Hij slaagt er niet in om de dood van zijn vader te wreken, omdat de moordenaar van zijn vader eigenlijk de onderbewuste verlangens van hem zelf ten uitvoer brengt. Om die reden kan Hamlet Claudius niet straffen. Het verschil is natuurlijk dat Oedipus vanuit zijn onwetendheid handelt (hij weet niet dat hij zijn vader doodt en dat hij een relatie begint met zijn moeder) en dat bij Hamlet juist het omgekeerde gebeurt: hij weet alles en doet daardoor niets.

Opdracht 11. We gaan nog even in op de psychologie van Hamlet. Waarom voert hij het bevel van de geest eigenlijk niet uit? Dat Hamlet niet in staat is om de dood van zijn vader te wreken, zou volgens sommigen het gevolg zijn van het feit, dat hij lijdt aan het oedipuscomplex. Verklaar.

Op het einde van de achttiende eeuw werd het zgn. Hamletprobleem geboren. De kern van het probleem ligt in deze twee vragen:

1. Waarom voert Hamlet het bevel van de geest niet uit?
2. Is Hamlet krankzinnig of niet?

Over geen enkel onderwerp is meer inkt gevloeid, zo beweert Willy Courteaux. De discussie heeft Hamlet tot het beroemdste werk van de westerse literatuur gemaakt. Geen enkele fictionele figuur heeft zo tot de verbeelding gesproken als de Deense prins. Hij is zo levensecht en zo vitaal, dat we geneigd zijn om hem te beschouwen als een levend wezen. Als hij op het einde sterft, hebben we het gevoel dat we een vertrouwde vriend verliezen. Maar Hamlet is ook een mysterie. We hebben de indruk dat we hem kennen zoals onszelf, maar dat betekent dat hij

ook het raadsel blijven dat wij voor onszelf zijn. Hamlet is, zoals T.S. Eliot het uitdrukt, de Mona Lisa van de literatuur.

In de eerste helft van de twintigste eeuw werd geargumenteed dat het Hamletprobleem voortvloeit uit de mislukte opzet van Shakespeare om de figuur van een verfijnde renaissanceprins op bevredigende wijze te verzoenen met het barbaarse en ruwe verhaal.

Er is een contradictie tussen het verhaal en het hoofdpersonage.

Kritiek op het stuk

- Shakespeare is er volgens sommigen niet in geslaagd om van het stuk een artistieke eenheid te maken. Het wemelt van de problemen en de tegenstrijdigheden.
- De levensmoeheid van Hamlet, zijn zelfverachting en de verstoting van diegenen waarvan hij hield, zouden een persoonlijke crisis van Shakespeare weerspiegelen.
- Kritiek van T.S. Eliot ('artistic failure'). Er is een tegenstrijdigheid tussen de verfijnde renaissanceprins en het brutale verhaal. Het hoofdpersonage bevindt zich in een verhaal waarin het eigenlijk niet thuishoort.

Ter discussie: De actualiteit van Hamlet

- De mens die twijfelt aan alles wat hij doet, de mens die teveel nadenkt en daardoor te weinig handelend optreedt.
- Hamlet slaagt er niet in tot handelen te komen, omdat hij te veel nadenkt.
- Op de momenten waarop hij niet nadenkt, handelt hij duidelijk verkeerd.
- Het stuk zit vol met verwijzingen naar het verschil tussen wie iemand is en wie iemand schijnt te zijn: uitermate modern!
- De moderne mens herkent zichzelf in Hamlet: een wezen dat van zijn omgeving en van zichzelf vervreemd is.

Opdracht 12. Waarom zou dit stuk zo gewaardeerd worden? Wat is er eigenlijk 'van alle tijden' en dus nog actueel aan het thema? Hoe zou het komen, dat de hedendaagse mens zichzelf in Hamlet kan herkennen? Geef hierover je persoonlijke mening.

Er zijn heel wat vertalingen van Hamlet in het Nederlands gemaakt. We noemen enkele van de meest recente:

W. Shakespeare (1958), *Hamlet*. In: Verzameld werk. Vertaald en ingeleid door W. Courteaux. Kapellen: De Nederlandsche Boekhandel/Pelckmans.

W. Shakespeare (1966), *Hamlet*. Vertaling: B. Voeten. Amsterdam: De Bezige Bij.

W. Shakespeare (1986), *Hamlet*. Vertaling: Gerrit Komrij. Amsterdam: Bert Bakker.

W. Shakespeare (1998), *Hamlet*. Vertaling: F. Albers. Amsterdam/Antwerpen: Atlas.

W. Shakespeare (2000), *De tragedie van Hamlet, prins van Denemarken*. Vertaling: E. Bindervoet & Robbert-Jan Henkes. Amsterdam: De Harmonie.

W. Shakespeare (2013), *Hamlet*. Vertaling: Peter Verstegen. Amsterdam: Athenaeum.

Daarnaast bestaat er ook een groot aantal verfilmingen. Dit zijn wellicht de meest interessante:

Laurence Olivier (1948)

Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=5ks-NbCHUns&t=85s>

Kenneth Branagh (1996)

Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=-rd74Gniz-A>

Benedict Cumberbatch (2015)

Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=V3S4dXuKXx0>

BIBLIOGRAFIE

- A. Bachrach e.a. (1964), *Rondom Shakespeare*. Zeist: De Haan
- B. Bryson (2008), *Shakespeare. Een biografie*. Amsterdam/Antwerpen: Atlas
- B. Bryson (2009), *Shakespeare. The Illustrated Edition*. Londen: Harper Press.
- T. Hoenselaars (2017), *Shakespeare Forever! Leven en mythe, werk en erfenis*. Amsterdam: Wereldbibliotheek
- W. Schrickx (z.j.), *Shakespeare*. Brussel/Amsterdam: Elsevier
- W. Shakespeare (1987). Verzameld werk. Vertaald en ingeleid door W. Courteaux. Kapellen: De Nederlandsche Boekhandel/Uitgeverij Pelckmans
- J. De Vos, J. Pieters & L. De Vos (2017), *Shakespeare. Auteur voor alle seizoenen. Met een terugblik op 50 jaar voorstellingen in de Lage Landen*. Tiel: Lannoo.

jan.uyttendaele@gmail.com